

SEDEMNADESETA GLAVA

Dnes, 23-ti juni, denjat započna mnogo hubavo. Stanah rano, na izgrej slynce i otidoh sama na razhodka po blizkite bairi. Vremeto e razkoshno, vyzduhyt sutrin e svezh i prohladen. Predi 6:00 navyn vse oshte njama hora. Synlivi kucheta, naljagali po asfalta na parkinga pred bloka, me poglezhdat izotdolu myrzelivo i se prozjavat. Kotki graciozno prekosjavat ulicite, bez opasnost za zhivota im. Po pytekite sreshtam njakolko dushi, pozdravjavame se. CHernicite sa uzreli. Spiram se da si hapna. CHuvstvam se v raja.

Kogato se vyrnah, si vzeh edno dushche i sednah da preveda njakolko stranichki dogovor. Posle dojde edin redoven klient – obsluzhih go speshno, vzeh neloshi parici. Izkarvam 10-20 pyti po-malko v sravnenie s prevodachite v drugi strani i vse pak dosta poveche ot medicinska sestra. No pyk kato sestra raboteh 12-chasovi smeni i to se sybirashe, kapeha levchetata, chas po chas, bez znachenie dali vadish bolen ot klinichna smyrt ili si pochivash. Zatova kazvah, che si obicham rabotata – imah svobodni dni prez sedmicata i chuvstvo za sigurnost. Celija prehod ot socializym kym demokracija go izkarah spokojno, v smisyl ne ostanah na ulicata bez rabota. Seg a veche shte usetja kakvo e sam da se osigurjavash, da vzmash pari samo za chasovete na istinska rabota – klientyt ne plashta pochivkite mi. A intelektualnijat trud v nashata strana kato che li ne se ceni. Prevodachyt e neshto kato proizvoditel na domati. Idva prekupvachyt – sobstvenikyt na prevodacheska firma – i ti otkupva truda na bezcenica. V njakoi firmi na prevodacha davat samo 30% ot cenata na prevoda, kojto sa objavili za pred klienti. Dobre pone, che tozi problem njamam.

Sled tova dojde sysedkata, deto vodi neravna borba za “obraten nasip” na trapa na dvora, izkopan predi godini zaradi garazhite – uz h po proekt podzemni – i taka i ostanal nezarinat, a e točno pokraj osnovite na bloka ni. Poluchila bila otgovor ot rajonnoto kmetstvo – naj-setne, sled mesec i polovina. Beshe otchajana i imashe zashto. Tja e vyzrastna zhena, vdovica s pobeledi kosi, zachervila lice ot slynceto i ot kryvnoto:

- SHTe polucha udar, Ani, da znaesh! Njama spravedlivost nikakva!
- A, zdrasti! Ti sega li razbra, na tija godini?
- Ne moga da spja, mnogo se vylnuvam, mnogo!

Vylnuva se zhenata, zashtoto sled tolkova hodene po mykite, sega e poluchila slednija otgovor:

“V otgovor na zhalba nomer ta-ra-ra Vi uvedomjavame za slednoto.

Obraten nasip na izkopa mozhe da se izvyrshi, ako Vie razgovarjate sys sobstvenicite na garazhite i te se syglasjat da napravjat hidroizolacija na syshtite.”

Strahoten otgovor! Predstavjam si kak stava na praktika. Trygva gorkata zhenica po vhodovete da pita edin po edin garazhliite:

– SHTe se syglasite li, molja, da si napravite hidroizolacijata, che da vzemem naj-nakraja da zarinem toja trap? Decata tichat otgore po pokrivite na garazhite, shte vzeme da padne njakoe vytre v trapa!

– Vizh kakvo, ma – shte kazhe oshte pyrvijat ot zapitanite, – njamam pari sega, chakaj malko s tova zarivane. Za 12 godini nito bloka se e naklonil, nito njakoe dete e padnalo, k’vo iskash?

A sledvashtijat mozhe i da dobavi:

– Kat’ si tolkoz na zor da zarivash, ‘shto ti ne mi napravish izolacijata? Ne e li taka? – i shte namigne na pyrvija.

S dve dumi – podigraha se na zhenicata, che e trygnala da vyrshi rabota “na polzu rodu”, vmesto da si gleda spokojstviето na starini. Tja zhivee otskoro v nashija blok – dojde s myzha si, veche pokojnik, ot grada, kydeto sledvam zadochno. Toj pochina ot insult dve-tri godini, sled kako se nanesoha. Kato poluchil udara, lezhal deset dni v nervno, razkaza mi sysedkata, kato chu, che sym napusnala rabota sled signal za nerednosti. Za desette dni lechenie v nervno, tja zanesla deset komplekta charshafi – dolen, goren i kalyfka, bez da broim pampersite i pr. I desette komplekta potynali kato vdyn zemja tililejska, a tja bila tolkova ugrizhena togava, che ne mislela za tova i vse nosela, kakvoto poiskat. I, razbira se, cherpela. A kogato chovekyt pochinal, j vyrnali samo lichnite veshti, nito edin charshaf. Tja popitala:

– Noseh vseki den kat charshafi, da znaete kyde sa otishli?

A te, na svoj red popitali:

– Vie bjahte li gi nadpisali?

– Ne, ne bjah. Nikoj ne mi kaza.

I se prostila i s myzha si, i s charshafite zavinagi. Segaj, kato ja vidjahme tolkova neshtastna zaradi otgovora na zhalbata, nie s myzha mi napisahme edna druga zhalba – do rajonnото kmetstvo s kopie do g-n Kmeta na grada i sledobeda shte otida do poshtata da ja pusna. Eto taka chovek se oplita v zhalbi, ako vednyzh zapochne da obryshta vnimanie na vsichki nerednosti.

Mezhduvremenno poluchavame i-mejl ot sina si. Vzel pyrva zaplata v Amerika. I vednaga dve treti ot zarabotеното mu bilo udyrzhanо – za uniforma, kvartira, danyci i osigurovki. Pische, che trjabva da tyrsi vtora

rabota, inache njama da si pokrie dazhe raznoskite po zaminavaneto. Njakoi raboteli i na tri mesta. Kompjutyryt v kvartirata im oshte ne bil popraven. Majstoryt ne znael koga shte stane. Mi ako toj ne znae, pishe sinyt ni, koj da znae togava! Razocharovan e ot proekta, po kojto zamina. “Polikontakt” gi instruktiraha za vsjakakvi drebolii, vkljuchitelno kak da obizhdat negrite, bez onezi da se usetjat, a naj-vazhnite neshta premylchaha, kato naprimer, che shte im udyrzhat mnogo golemi danyci, che kvartirite okolo Filadelfija sa bezbozhno skypi, che mozhe da te ostavjat bez internet vryzka cjal mesec (a uslugata e vkljuchena v naema) i che ako njamash kola v SHTatite si krygla nula. Oshte ne sa mu izdali karta za socialno i zdravno osigurjavane. Vodili go v njakakyv ofis i tam obeshtali da stane “skoro, sled njakolko sedmici”. No da poglednem optimistichno na zhivota. SHTom v Amerika sa takiva pochakaj-malkovci, kakvo tolkova iskame ot bylgarskite instancii?

Kato shte pravja lirichni otklonenija, pone da zapisha neshto za izpita v universiteta, da se znae i pomni, kako sa pisali starite hronikjori. Izpityt beshe po taka narechenija prakticheski anglijski ezik ili PAE – sykrashtenija ima vyv vsichki diplomii, znam tova ot prevodacheski opit, nashite pone sa kratki. Kato mine vreme ot zavyrshvaneto na njakakvo obrazovanie, sam visshistyt ponjakoga ne si spomnja kakvo znachi, primerno, PPSMII (pravni problemi na mezhdunarodnata socialisticheska ikonomicheska integracija) ili drugo podobno sykrashtenie. Nashijat izpit PAE se dyrzhi v kraja na vsjaka akademichna godina. Ima dve chastii – pismena i ustna, syotvetno v dva razlichni dni, poredni ili prez edin. Pismenata chast ima chetiri komponenta: sili diktejshtyn (kojto znae malko anglijski, se seshta), prevod ot anglijski na bylgarski, prevod ot bylgarski na anglijski (samo hudozhestven tekst, nikoga drug vid, makar posle, kato zarabotish kato prevodach dylgo ima da chakash ot klient da ti donese razkaz ili kniga za prevod, nosjat diplomii, dogovori, svidetelstva za prekvalifikacionni kursove, e, kato donesat njakoja preporyka, mozhe da se postaraesh da ja dokarash hudozhestveno, pone dokolkoto pozvoljava shtedra upotreba na epiteti) i chetvrtijat komponent na pismenata chast na izpita e ese na tema, predlozhena ot prepodavatel. Vsyshtnost, davat ni pravo na izbor izmezhdu tri-chetiri temi. Na ushnata chast se javjavat samo dopusnatite, toest koito ne sa skysani. Nie minavame za silna grupa i sravnitelno malko ot nas bivat kysani. Tozi pyt, naprimer, nie imahme devet skysani ot obshto 13 javili se na pismenija. Predstavete si kakvo stava v po-slabite grupi. Tozi izpit si e zhiva kasapnica, no tova e slabo izvestno izvyn nashite sredi. Ne che trjabva da e izvestno, misylta mi e druga – che ne trjabva da se pravi kasapnica ot izpit. Interesno, che edin ot po-vyzzrastnite ni prepodavатели (razbirajte po-

vyzrasten sprjamo men; povecheto ot prepodavatelite ni sa mladi) po vreme na pismenija se posheguva pred nas taka:

– Kolko trjabvashe da skysame po plan, devet li?

Kaza go na bylgarski. I vze, che uceli brojkata, bez da iska. Gornijat vypros beshe otraven kym kolezhkata mu – edna mnogo mila prepodavatelka, syshto po-vyзрастna ot men i vseobshta ljubimka na studentite zaradi prekrasnoto j proiznoshenie, syvestna rabota i frendli manieri (kogato njakoj e privetliv, vyzpitan, vyzdyrzhhan i druzheljubljen, na anglijski se kazva s edna duma: frendli). Tja e ot onezi universitetski prepodavатели, koito cjal zhivot ne uspjavat da se sdobijat s visoki titli, zashtoto pri vsichkite im choveshki i intelektualni kachestva, ne im dostiga naj-vazhnoto umenie – da se katerjat po stypalata na akademichnata kariera. Tja se usmihna vezhливо pri dumite na kolegata si i zamylycha. Kakvo li mozheshe da otgovori na ganjovskata mu shega? Sega chak se zamisljam, ami ako naistina im spuskat plan za skysani studenti, kakto na nas – za izlekuvani bolni? Ima logika – sledvashtite javjavanija se plashtat, a universitetyt strada ot nedostig na finansovi sredstva. Universitetskijat zhivot e tema za otdelen roman i se nadjavam, che njakoj ot po-mladite mi kolegi (te vsichkite sa po-mladi ot men) shte napishe roman za nasheto sledvane, ta da se proslavi i nashijat universitet, stiga samo sme cheli i slushali za Oksford i Kejmbridzh.

No mojata zadacha sega e da razkazvam za poslednite si meseci rabota kato sestra. Razbira se, do kraja na maj az izobshto ne podozirah, che tova sa poslednite mi meseci v bolnicata. Sestrinstvoto beshe osmisljalo profesionalnija mi zhivot v prodylzhenie na poveche ot 20 godini do momenta, kogato zapochnah da sledvam, no dori i sled tova to ne zagubi smisyl, prosto veche ne beshe edinstvenoto mi profesionalno zanimanie. Mozhe bi tova, che se dokosnah do kultura, taka razlichna ot bylgarskata, mi se otrazi po njakakyv nachin. I makar che prodylzhavah da rabotja kato sestra, neshto veche ne beshe syshtoto.

Za pryv pyt filologyt v men se nadigna vyzmuten i se opylchi sreshthu lekar s nedopustima za sestra dyrzost predi blizo dve godini, v nachaloto na tretii kurs. Bjahme poluchili humanitarna pomosht – sini plastmasovi kontejnercheta, fabrichno zapylneni s hepariniziran serum (slab raztvor na heparin vyv fiziologichen serum). Te bjaha snabdeni s kratki instrukcii vyrhu opakovkitye, na koito jasno pisheshe kakto koncentracijata na raztvora – 10 IU/ml, taka i prednaznachenieto mu – za promovane na katetri s cel poddyrzhane na prohodimostta im. D-r Stanchev, obache, interpretiral syvsem svobodno anglijskijja nadpis, pomislil raztvora za chist heparin i

naredil da se nakapva ot nego v epruvetkite pri vzemane na izsledvanija (po onova vreme imashe metod za izsledvane na urejata i kreatinina, pri kojto v epruvetkata se nakapvat 1-2 kapki chist heparin, predi da se vzeme kryvta, za da ne se sysiri). Az prochetoh nadpisa i kazah na kolezhkite i na starshata, che tova ne e chist heparin, no te me izgledaha s nedoverie.

– D-r Stanchev vladee perfektno anglijski – kaza starshata.

Togava izbuhnah:

– Da, sigurno go vladee perfektno! No az sluchajno sym tretii kurs anglijska filologija i vse neshto razbiram i az, predstavete si!

Tjahnata neubedenost idvashe ot fakta, che bjaha kapali ot tozi raztvor i vzemali kryv napylnu uspeshno – bez da sysiri.

– Dobre – ne se predavah az. – A zashto ne opitate s hepariniziran serum ot nashija, mozhe i s nego da se poluchi? Prosto ne ste opitvali!

– Nie ne mozhem da si pravim eksperimenti. Kakto e naredil d-r Stanchev, taka shte rabotim – zapochna da mi se zybi starshata, inache meka zhena.

– Ami rabotete si tochno kakto vi e naredil d-r Stanchev, togava – imitirah az govora j. – I se blagodarete, che ne e napravil obratnata greshka – da vzeme chist heparin za hepariniziran serum, che togava shtjahte da vidite!

Poslednite mi dumi verovatno sa bili predadani na lekarite, zashtoto d-r Skorcheva me sreshtna v koridora i me predupredi, che mnogo sym si bila pozvoljavala. Togava ja popitah dali tja lichno razbira napisanite na anglijski instrukcii. Tja se vbesi i zapiska neshto s tynkoto si glasche, a i az se jadosah mnogo zdravo, mozhe bi za pryv pyt v zhivota si se jadosvah taka na lekar. Na neja sigurno i dosega j e neprijatno, kato si spomnja kak j kazah:

– Uchete chuzhdi ezici, che shte obyrykate njakoj bolen! Ili pitajte, kato ne znaete!

V denja, kogato slozhih podpisa si sreshtu inzh. Fonev, v nachaloto na mart tazi godina, edna kolezhka mi predade, che d-r V. Fonev predupredil da ne puskame podpiskata, zashtoto sym shtjala da zagazja. Togava go vyzprieah kato direktna zaplaha i protestirah pred sybralite se v bitovkata:

– Hich da ne si vyobrazjava, che mozhe da me uplashi! Nali vsichki sme se podpisali!

Posle obache se pozamislih malko. Otidoh pri starshata i prochetoh otnovo podpiskata na glas pred neja. Kazah j za zaplahite na d-r V. Fonev. Tja me pokani da posedna ostrani na bjuroto j i se zagovorihme. Popitah ja kakvo misli. I tja syshtoto – che nishto ne mogat da ni napravjat, dokato dejstvame zaedno. Doc. K. Fonev syshtoto podkrepjal podpiskata i pital zashto oshte ne e pusnata.

– Podkrepja li ja? – popitah az. – A zashto ne se podpishe i toj, kato ja podkrepja?

– Toj e pusnal raport.

– I kakvo stana s tozi raport?

– Oshte njama odgovor.

– Hm, ami lekarite i tehnicite zashto ne se podpisat?

– Tova si e nasha podpisaka, na sestrite.

– CHakaj malko, ja mi kazhi kakvi sa tija tri sybranija, az ne znam za takiva?

– Ami nali mnogo pyti sme govorili?

– A neshto da sme protokolirali? Ne, nali? Znachi, zabravi. Nikakvi sybranija ne sme provezhdali.

Starshata se smuti, a az prodylzhih:

– Po-dobre da ne davame hod na podpiskata. Mogat da kazhat, che si izmisljame razni sybranija. Klevetim Fonev, edin vid, mrazim go, prosto zashtoto momcheto e ot soj, sin na profesor, a nie sme nishto – prosti sestri. E, vjarno e, che ne mogat da uvolnjat vsichki, koj shte raboti posle, no pone teb i men mogat. Razbirash li? Zadyrzh podpiskata, nedej da ja puskash.

Taka tazi podpisaka ostana da lezhi njakyde iz papkite na starshata. D-r V. Fonev mozhe i da ne mi e mislil loshoto, kogato e kazal pred kolezhkata, che shte zakysam, ako ja pusnem. A i doc. Fonev ochevidno samo se praveshe, che ja poddyrzh. Toj bil nakaral sekretarkata da ja napechata! Da byde taka grizhoven kym sestrite, stranno. Dobre stana, che ja zadyrzhahme, samo deto propusnahme podhodjashtija moment da se organizirahme, kakto trjabva. Mozhehme da provedem tri protokolirani sybranija, edno pone da bjahme proveli. No ezhdnevieto ni zavyrtya, njamashe vreme za formalnosti. Doc. Fonev, golemijat poddyrzhnik na kauzata, i toj ne se seti da svika sybranie, nito ni informira kakvo e stanalo s raporta, kojto uz bil pusnal sreshtu inzh. Fonev. Forito pyk se beshe snishil, ponasjashe hokane i podigravki bezropotno, na momenti chak mi stavashe zhal za nego. Mozhe i da e inteligenten i diplomata mu da ne e falshiva, samo da strada ot njakakva forma na autizym. Bi mogyl da e polezen v njakakva teoretichna oblast, koj znae?

Postepenno zabravihme za podpiskata. Vsjako chudo za tri dni, nali taka? A i vsjaka edna ot nas si imashe dostatychno drugi problemi. Po tova vreme gotveh dva izpita, sinyt mi podade dokumenti za studentska brigada v Amerika, imah i prevodi. ZHivotyt si vyrveshe den sled den. SASHT zapochna vojna sreshtu Irak i s kolegite ot universiteta pochti vseki den si razmenjahme i-mejli s komentari i prognozi. Za vojната si bjahme govorili

oshte na ochnite. Edna nasha prepodavatelka ot drug universitet, kojato idvashe pri nas samo za kurs lekcii po literatura, se izkaza mnogo silno protiv тази vojna i to na prevyzhoden anglijski. Tja ni ocharovashe s intelekta i grazhdanskata si smelost. Po cjal svjat intelektualcite izkazvat syshtoto mnenie, kaza tja. Universitetite po princip sa razvydnik na podrivni elementi. Zatova v Arzhentina izbiha pyrvo inteligencijata, kato napravilha prevrat prez 1976. Na fona na svetovnite sybitija nashite otdelenski problemi zapochnaha da mi izglezhdad syvsem neznachitelni.